

Wstęp

Postęp w dziedzinie wiedzy pedagogicznej związany jest z procesem wychowania, nauczania i kształcenia młodego pokolenia. Widoczny dynamizm przeobrażeń oświatowych zachodzący w dobie globalizacji w XXI wieku i pojawiające się oryginalne koncepcje kształtują nową rzeczywistość edukacyjną i rodzą przydatne innowacje w zakresie praktyki oświatowej.

We współczesnym dyskursie życia publicznego często używa się określenia *ewaluacja*. Termin ten jest różnie definiowany. Zdaniem Jacka Piekarskiego trudno dziś mówić o jednoznacznej językowej wykładni ewaluacji, kłopoty zaś interpretacyjne i dynamika dyskusji toczących się wokół niej jedynie ten problem zaostrzają¹. Jedną z pierwszych jej definicji na gruncie polskim znajduje się w *Słowniku ilustrowanym języka polskiego* Michała Arcta z 1929 roku. Ewaluacja jest tam rozumiana jako 'ocenie, oszacowanie, określenie wartości'². Jak pisze Bolesław Niemierko: „Ewaluacja jest zbieraniem informacji o warunkach, przebiegu i wynikach działania edukacyjnego w celu dokonania oceny wartości tego działania i uzasadnienia dotyczących go decyzji. Narodziła się jako teoria, nazywana obecnie podejściem zoperacjonalizowanych zadań w łonie ortodoksyjnego behawioryzmu, lecz – w przeciwieństwie do nauczania programowanego – nie zgasła wraz z jego zmierzchem, lecz pomyślnie

¹ Cyt. za: J. PIEKARSKI: *Jakość wiedzy pod kontrolą – uwagi na tematy kłątwy ewaluacji biurokratycznej*. W: *Ewaluacja a jakość edukacji. Koncepcje – doświadczenia – kierunki praktycznych rozwiązań*. Red. G. MICHAŁSKI. Łódź 2011, s. 29–30.

² Zob. J.M. MICHAŁEK, M. MARCINIĄK: *Ewaluacja a rozwój nauczyciela i szkoły w kontekście pracy z danymi*. W: *Ewaluacja a jakość edukacji...*, s. 54.

ewoluowała³. Grzegorz Michalski zauważa, że w naukach o wychowaniu jako najważniejszy cel ewaluacji przyjmuje się dążenie do doskonalenia rzeczywistości pedagogicznej. Wykorzystuje się podczas tego procesu różne rodzaje ewaluacji, m.in.: formatywną, konkluzywną czy społeczno-polityczną⁴.

Michael Scriven stworzył pojęcie ewaluacji kształtującej (formatywnej, konstruktywnej) jako wartościowania programu szkolnego w toku jego powstawania. Jego przeciwieństwo, wartościowanie gotowego programu, zostało nazwane ewaluacją sumującą (sumatywną, konkluzywną)⁵.

Na szczeblu systemów szkolnych ewaluacja przybiera obecnie postać systemów odpowiedzialności edukacyjnej (*educational accountability systems*). Składają się na nie regulacje prawne i organizacyjne, według których instytucje edukacyjne i ich kadry są rozliczane z osiągnięć uczniów⁶.

Podjęta w publikacji problematyka ma na celu zwrócenie uwagi na zadania związane z ewaluacją, a także na stopień efektywności działań nauczycieli i instytucji szkolnych oraz narzędzi wykorzystywanych w tym zakresie. Tematem ewaluacji zajęło się ośmioro autorów, którzy w prezentowanych szkicach ukazali teoretyczne i praktyczne aspekty tego zagadnienia.

Teksty przybliżają ewaluację procesu edukacyjno-wychowawczego w Finlandii (Erkki Nevanperä), Anglii, Portugalii (Bożena Marzec) i w polskich placówkach oświatowych. Autorzy zwracają uwagę także na ewaluację pracy nauczyciela i trenera (Iwona Tyrna-Łojek), ewaluację użyteczną i wspierającą (Iwona Łukasiewicz) oraz ewaluację nadzoru pedagogicznego (Tomasz Kopczyński). Egzemplifikacją rozważań teoretycznych jest ewaluacja wewnętrzna przeprowadzona w dwóch gimnazjach, przedstawiona przez Barbarę Bandołę, Małgorzatę Maksim i Ewę Bobel.

Różnorodność poruszanych zagadnień pozwala przybliżyć horyzonty działań związanych z ewaluacją skoncentrowaną wokół wyzwań i realiów obecnych czasów. Przedstawione zagadnienia nie wyczerpują podjętej te-

³ B. NIEMIERKO: *Czy diagnostyka edukacyjna i ewaluacja w edukacji zachowują odrębność?* „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja” 2013, nr 4 (64).

⁴ G. MICHALSKI: *Wstęp*. W: *Ewaluacja a jakość edukacji...*, s. 5–6.

⁵ Za: B. NIEMIERKO: *Czy diagnostyka edukacyjna i ewaluacja w edukacji...*

⁶ Ibidem.

matyki, ale mogą zainicjować głos w dyskusji dotyczącej różnych aspektów ewaluacji i dylematów związanych z omawianym zagadnieniem oraz być inspiracją do dalszych badań w tym zakresie. Należy mieć nadzieję, że praca będzie przydatna pedagogom, pracownikom instytucji edukacyjnoopiekuńczo-wychowawczych oraz studentom kierunków pedagogicznych.

W tym miejscu pragniemy podziękować wszystkim autorom, którzy dzieląc się swoimi przemyśleniami, przyczynili się do powstania niniejszej publikacji.

Urszula Szuścik, Danuta Kocurek